

Sygn. akt **III AUa 1486/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 17 stycznia 2024 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **W. M.**

przeciwko **Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.**

o wysokość emerytury policyjnej i wysokość policyjnej renty inwalidzkiej

na skutek apelacji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 27 września 2022 r. sygn. akt IV U 762/22

oddala apelację.

	Marta Sawińska	
--	----------------	--

UZASADNIENIE

1) Decyzją z 5 września 2017 r., nr ewid. (...) Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na podstawie art. 15c w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (dalej zwanej ustawą zaopatrzeniową) oraz na podstawie otrzymanej z IPN-u informacji nr (...) z 5 maja 2017 r. ponownie ustalił W. M. od 1 października 2017 r. wysokość emerytury. Wartość świadczenia została ustalona w następujący sposób: podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota 8 956,80 zł. Emerytura wynosi 25,35 % podstawy wymiaru, co daje kwotę 2 270,55 zł. Ustalona wysokość emerytury jest wyższa od kwoty 2 069,02 zł, tj. przeciętnej emerytury ogłoszonej przez Prezesa ZUS-u, wobec tego wysokość emerytury ogranicza się do kwoty 2 069,02 zł.

2) Decyzją 5 września 2017 r., nr ewid. (...) Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na podstawie art. 22a w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej oraz na podstawie otrzymanej z IPN-u informacji nr (...) z 5 maja 2017 r. ponownie ustalił od 1 października 2017 r.

wysokość renty inwalidzkiej W. M.. Wysokość świadczenia została ustalona w następujący sposób: podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota 9 011,47 zł. Łączna wysokość renty inwalidzkiej z tytułu zaliczenia do grupy III stanowi o % podstawy wymiaru i wynosi kwotę 0 zł. Do emerytury-renty przysługuje dodatek pielęgnacyjny w kwocie 209,59 zł. Ustalona wysokość renty inwalidzkiej jest niższa od kwoty odpowiedniego świadczenia w najniższej wysokości, wobec tego wysokość renty inwalidzkiej podwyższono do kwoty 750 zł.

Nie podjęto wypłaty renty inwalidzkiej z uwagi na posiadanie przez wnioskodawcę prawa do korzystniejszej emerytury policyjnej.

Odwołanie od powyższych decyzji złożyły W. M., wnosząc o zmianę obu zaskarżonych decyzji poprzez przyznanie mu świadczenia emerytalnego w dotychczasowej wysokości, tj. w kwocie 7 165,44 zł, o zasądzenie zwrotu przez organ całości różnicy pomiędzy wypłaconymi a należnymi świadczeniami emerytalnymi wraz z ustawowymi odsetkami oraz o zasądzenie od organu na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania według norm przepisanych.

Wyrokiem z 27 września 2022 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze sygn. IV U 762/22 zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 5 września 2017r., nr ewid.: (...) i nr ewid.: (...) w ten sposób, że od dnia 1 października 2017 r. przyznał wnioskodawcy W. M. prawo do emerytury policyjnej oraz policyjnej renty inwalidzkiej w wysokości obliczonej na zasadach ustalonych przed tym dniem, to jest z pominięciem art. 15c i art. 22a ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 1626) – pkt 1 i 2.

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Decyzją z dnia 27 sierpnia 1996 r., nr (...), Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił wnioskodawcy W. M. prawo do emerytury policyjnej od 1 sierpnia 1996 r. (data zwolnienia ze służby 31 lipca 1996 r.).

Podstawę wymiaru emerytury stanowiła kwota 3532,53 zł. Emerytura z tytułu wysługi lat według zestawienia wyniosła 75 % podstawy wymiaru (nie więcej niż 75 % tej podstawy), tj. kwotę 2 649,40 zł.

Emeryturę podwyższono o 5,00 % podstawy wymiaru z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą tj. o kwotę 176,63 zł.

Wysokość świadczenia była zmieniana lub waloryzowana kolejnymi decyzjami.

Decyzją z 25 czerwca 1997 r., nr (...), Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił wnioskodawcy prawo do policyjnej renty inwalidzkiej od dnia 1 sierpnia 1996 r. w związku z zaliczeniem wnioskodawcy, na podstawie orzeczenia (...) (...), do III grupy inwalidów z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą w Straży Granicznej.

Renta z tytułu ustalonego inwalidztwa wyniosła 40 % podstawy wymiaru, co stanowi kwotę 1 563,92 zł.

Decyzją z 27 lutego 2017 r. emerytura została zwaloryzowana. Po waloryzacji, tj. od 1 marca 2017 r., wyniosła 7 165,44 zł. Podstawa wymiaru emerytury po waloryzacji wyniosła 8 956,80 zł.

Na 1 października 2017 r. pozwany organ rentowy ustalił wnioskodawcy wysługę lat w następujący sposób:

- służba: 9 lat, 9 miesięcy i 4 dni, w tym:

- od 3 kwietnia 1991 r. do 31 lipca 1996 r. - służba w SG (5 lat, 3 miesiące i 28 dni);

- od 20 września 1958r. do 7 listopada 1961 r. - inne okresy służby w wojskowej (3 lata, 1 miesiąc i 18 dni);

- od 16 grudnia 1989 r. do 2 kwietnia 1991 r.- służba w wojsku (1 rok, 3 miesiące i 18 dni);

- okresy określone w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, liczone po 0 %:

- od 8 listopada 1961 r. do 15 grudnia 1989 r., tj. 28 lat, 1 miesiąc i 8 dni.

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w P. – wystawił informację o przebiegu służby z 5 maja 2017 r., nr (...), w której podał na podstawie posiadanych akt osobowych odwołującego, że odwołujący w okresie od 8 listopada 1961 r. do 15 grudnia 1989 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej.

Na powyższej informacji oparto zaskarżone decyzje.

Przebieg służby wnioskodawcy był następujący:

W latach od 20 września 1958 r. do 3 września 1961 r. wnioskodawca pobierał naukę w Szkole Oficerskiej (...), którą ukończył ze stopniem podchorążego.

Od 3 września 1961 r. do 8 listopada 1961 r. pozostawał do dyspozycji IX (...) Brygady (...).

W latach od 8 listopada 1961 r. do 14 października 1965 r. był Kontrolerem (...) K. w IX (...) Brygadzie (...).

W okresie od 15 października 1965 r. do 31 października 1967 r. został Kontrolerem (...) K. w „Jednostce Wojskowej (...)”.

Następnie od 1 listopada 1967 r. do 1 stycznia 1969 r. był Starszym Kontrolerem (...) K. w „Jednostce Wojskowej (...)”.

W latach 1 stycznia 1969 r. do 4 grudnia 1970 r. wnioskodawca pełnił funkcję Starszego Inspektora Operacyjnego (...) i jednocześnie Starszego Kontrolera (...) K. w „Jednostce Wojskowej (...)”.

Od 4 grudnia 1970 r. do 22 lutego 1971 r. był pomocnikiem Kierownika Sekcji II Zwiadu Batalionu Lądowego w C..

Od dnia 22 lutego 1971 r. do 26 kwietnia 1972 r. zajmował stanowisko Oficera Śledczego Wydziału III Zwiadu IX (...) Brygady (...).

Następnie w dniu 26 kwietnia 1972 r. objął funkcję starszego pomocnika Szefa Wydziału II Zwiadu IX (...) Brygady (...).

Do dnia 30 września 1972 r. pełnił rolę słuchacza w Ośrodku Szkolenia Wojsk Wewnętrznych.

W okresie od 30 września 1972r. do 1 czerwca 1976 r. był Starszym Pomocnikiem Szefa Wydziału II Zwiadu IX (...) Brygady (...).

Następnie od 1 czerwca 1976 r. do 1 lutego 1979 r. był Pomocnikiem Kierownika Sekcji Rozpracowań Wydziału II (Zwiadu) w (...) Brygadzie (...).

Od dnia 1 lutego 1979 r. do dnia 22 października 1980 r. był Pomocnikiem Szefa Wydziału II (Zwiadu) (...) Brygady (...).

Od 23 października 1980 r. do 18 lipca 1984. r wnioskodawca był Starszym Pomocnikiem Szefa Wydziału II Zwiadu w (...) Brygadzie (...).

Od 19 lipca 1984 r. do 30 listopada 1984 r. pełnił funkcję Zastępcy Szefa Wydziału II Zwiadu w (...) Brygadzie (...).

Od dnia 1 grudnia 1984 r. do dnia 15 grudnia 1989 r. był Zastępcą Szefa Wydziału Zwiadu w (...) Brygadzie (...).

W okresie od 15 grudnia 1989 r. do 31 stycznia 1990 r. szkolił się w Ośrodku Szkolenia (...).

Od 1 lutego 1990 r. do 2 kwietnia 1991 r. zajmował stanowisko Dowódcy (...) K. w (...) Brygadzie (...).

W dniu 2 kwietnia 1991 r. wnioskodawca został mianowany funkcjonariuszem Straży Granicznej.

W okresie od 2 kwietnia 1991 r. do 13 czerwca 1996 r. był Zastępcą Komendanta Oddziału w K. w (...) Oddziale Straży Granicznej.

Od 14 czerwca 1996 r. do 31 lipca 1996 r. pełnił stanowisko Zastępcy Dyrektora w Wydziale R. Kadrowej w Komendzie Głównej Straży Granicznej (...).

W dniu 31 lipca 1996r. został zwolniony ze służby stałej.

Ponadto w okresie od 9 stycznia 1967 r. do 8 kwietnia 1967 r. wnioskodawca ukończył Kurs (...) w CW MSW w L., a w okresie od 5 kwietnia 1972 r. do 30 września 1972 r. ukończył Kurs Doskonalenia Oficerów w grupie zwiadu z wynikiem bardzo dobrym.

Wnioskodawca w trakcie trwania służby dosłużył się następujących awansów: podporucznik (1961 r.), porucznik (1964 r.), kapitan (1968 r.), major (1973 r.), podpułkownik (1981 r.), pułkownik (1995 r.).

Podczas pełnienia służby W. M. został odznaczony: brązowym medalem „S7 w SO” (1968 r.), srebrnym medalem „S2 w SO” (1972 r.), brązową odznaką „Za Zasługi w Ochronie Porządku publicznego” (1975 r.), odznaką „10 lat w Służbie Narodu” (1976 r.), brązową odznaką „Za Zasługi w Obronie Granic PRL” (1977 r.), srebrną odznaką „W Służbie Narodu” (1978 r.), złotym medalem „S2 w SO” (1981 r.), srebrną odznaką „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (1981 r.), brązowym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1983 r.), medalem „40 lat Polski Ludowej” (1984 r.), Złotym Krzyżem Zasługi (1985 r.), srebrnym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1985 r.), Złotym Orderem Zasługi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1987 r.), złotą odznaką „W Służbie Narodu” (1988 r.), złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1990 r.).

W trakcie odbywania praktyki w (...) K. w 1961r., wnioskodawca pełnił funkcję: wartownika granicznego zabezpieczającego graniczny most kolejowy i ruch pociągów z Polski i do Polski, wartownika granicznego na drogowym przejściu granicznym z Polski i do Polski (Ś.), wartownika blokującego pociągi pasażerskie z Polski i do Polski, w których odprawa paszportowa odbywa się na trasie, a także osoby wykonującej asystę przy kontroli i doprawie pociągów towarowych na wyjazd z Polski przez oficera kontrolera.

Po ukończeniu szkoły oficerskiej Wojsk Ochrony P. wnioskodawca został skierowany do brygady (...) do czynności kontrolera na przejściu granicznym Ś.-K., gdzie początkowo zajmował stanowisko dowódcy plutonu. Prowadził kontrole graniczne w ruchu drogowym i kolejowym. Służba sprowadzała się do kontroli dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy. Wnioskodawca był wówczas żołnierzem i nigdy nie wykonywał czynności operacyjnych na rzecz Służby Bezpieczeństwa.

Od 1971 r., gdy objął stanowisko Oficera Śledczego Wydziału Zwiadu w dalszym ciągu zajmował się kontrolą ruchu granicznego, w tym koordynacją czynności kontrolnych.

Po podjęciu służby w Straży Granicznej został zastępcą komendanta (...) Oddziału (...).

Jako zastępca Komendanta (...) Oddziału Straży Granicznej m.in. nadzorował i koordynował działania wydziałów, sprawował merytoryczny nadzór nad poziomem wykonywania zadań przez (...), integrował działania podejmowane na korzyść strażnic i (...) mające na celu doskonalenie ich funkcjonalności i skuteczności działania. Ponadto organizował

nadzór i kontrolę nad realizacją zadań przez podległe wydziały, (...), a także koordynował przedsięwzięcia w zakresie szkolenia funkcjonariuszy nadzorowanych wydziałów.

Wnioskodawca był w toku służby w Straży Granicznej opiniowany pozytywnie.

Wojewódzka Komisja Lekarska przy K. Oddziale Straży Granicznej w K. orzeczeniem (...) stwierdziła, że wnioskodawca jest całkowicie niezdolny do służby w Straży Granicznej. Uznano związek ze służbą w Straży Granicznej następujących schorzeń: choroba wieńcowa stabilna, nadciśnienie tętnicze II°, dyskopatia L4-L5, choroba zwyrodnieniowa kręgosłupa odcinka L3-L5, przewlekłe objawowe zapalenie korzeni nerwowych kręgosłupa odcinka L-S.

W uzasadnieniu podano, iż długoletnia służba w bezpośredniej ochronie granicy państwowej na różnych stanowiskach, wymagała częstego przebywania w terenie niezależnie od pory roku, doby, warunków atmosferycznych przy nieregularnym odżywianiu, wyzwalająca stany przewlekłego stresu, wyęczenia uwagi, praca w ciągłym napięciu psychicznym, nie zapewniająca wypoczynku, mogła mieć wpływ na wystąpienie wyżej wymienionych schorzeń.

Wnioskodawcę zaliczono do III grupy inwalidzkiej w związku ze służbą.

Sąd Okręgowy uznał, że odwołania W. M. zasługują na uwzględnienie.

Na wstępie Sąd Okręgowy zaznaczył, że przedmiotem sporu było ustalenie, czy zaskarżonymi decyzjami prawidłowo ustalono wysokość świadczeń wnioskodawcy od dnia 1 października 2017 r. tj. emerytury ograniczając ją do kwoty 2 069,02 zł (przeciętnej emerytury ogłoszonej przez Prezesa ZUS-u) oraz renty w kwocie odpowiedniego świadczenia w najniższej wysokości, tj. 750 zł.

Sąd Okręgowy przytoczył treść art. 13b, art. 14, art. 15c, art. 22a ustawy zaopatrzeniowej. Wskazał, że za służbę na rzecz totalitarnego państwa ustawodawca uznał również służbę w (...).

W dalszej części uzasadnienia przytoczył fragment postanowienia Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2011 sygn. II UZP 10/11 oraz w uchwale Sądu Najwyższego składu 7 sędziów z dnia 16 września 2020 r. sygn. III UZP 1/20. Podkreślił, że stanowisko to w pełni akceptuje. Ustalenia faktyczne i interpretacje prawne Instytutu Pamięi Narodowej nie mogą więc wiązać Sądu, do którego wyłącznej kompetencji należy ustalenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w przedmiocie prawa do emerytury policyjnej i jej wysokości oraz odpowiednia kwalifikacja prawna ustalonych faktów.

Sąd Okręgowy podał, że służbę pełnioną przez W. M. zakwalifikowano jako służbę na rzecz totalitarnego państwa tylko dlatego, że jego stanowisko było usytuowane we wskazanych w ustawie instytucjach i formacjach.

Sąd Okręgowy wskazał, że analiza akt personalnych W. M., nadesłanych przez Instytut Pamięi Narodowej, nie daje podstaw do uznania, że odwołujący w okresie od 1 listopada 1961 r. do 15 grudnia 1989 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w wymienionych w przepisie art. 13b ustawy zaopatrzeniowej instytucjach i formacjach. Podkreślił, że nie było w zasadzie sporu co do przydziału wnioskodawcy do określonych formacji w konkretnych okresach. Odwołujący w latach od 20 września 1958 r. do 3 września 1961 r. pobierał naukę w Szkole Oficerskiej (...). Następnie od 3 września 1961 r. do 8 listopada 1961 r. był do dyspozycji IX (...) Brygady (...). W latach od 8 listopada 1961 r. do 14 października 1965 r. ubezpieczony był Kontrolerem (...) K. w IX (...) Brygadzie (...). W okresie od 15 października 1965 r. do 31 października 1967 r. został Kontrolerem (...) K. w „Jednostce Wojskowej (...)”. Następnie od 1 listopada 1967 r. do 1 stycznia 1969 r. był Starszym Kontrolerem (...) K.. W latach 1 stycznia 1969 r. do 4 grudnia 1970 r. wnioskodawca pełnił funkcję Starszego Inspektora (...) i jednocześnie Starszego Kontrolera (...) K. w „Jednostce Wojskowej (...)”. Od 4 grudnia 1970 r. do 22 lutego 1971 r. był pomocnikiem Kierownika Sekcji II Zwiadu Batalionu Łądowego w C.. Od dnia 22 lutego 1971 r. do 26 kwietnia 1972 r. pełnił stanowisko Oficera Śledczego Wydziału III Zwiadu IX (...) Brygady (...). Następnie w dniu 26 kwietnia 1972 r. objął funkcję starszego pomocnika Szefa Wydziału II Zwiadu IX (...) Brygady (...). Do dnia 30 września 1972 r. pełnił rolę słuchacza w Ośrodku Szkolenia Wojsk Wewnętrznych. W okresie od 30 września 1972 r. do 1 czerwca 1976 r. był Starszym Pomocnikiem

Szefa Wydziału II Zwiadu IX (...) Brygady (...). Następnie od 1 czerwca 1976r. do 1 lutego 1979 r. był Pomocnikiem Kierownika Sekcji Rozpracowań Wydziału II (Zwiadu) w (...) Brygadzie (...). Od dnia 1 lutego 1979 r. do dnia 22 października 1980 r. był Pomocnikiem Szefa Wydziału II (Zwiadu) (...) Brygady (...). Od 23 października 1980 r. do 18 lipca 1984 r. wnioskodawca był Starszym Pomocnikiem Szefa Wydziału II Zwiadu w (...) Brygadzie (...). Od 19 lipca 1984 r. do 30 listopada 1984 r. pełnił funkcję Zastępcy Szefa Wydziału II Zwiadu w (...) Brygadzie (...). Od dnia 1 grudnia 1984 r. do dnia 15 grudnia 1989 r. był Zastępcą Szefa Wydziału Zwiadu w (...) Brygadzie (...). Natomiast od 1 lutego 1990 r. do 2 kwietnia 1991 r. zajmował stanowisko Dowódcy (...) K. w (...) Brygadzie (...). W dniu 2 kwietnia 1991 r. wnioskodawca został mianowany funkcjonariuszem (...). W okresie od 2 kwietnia 1991 r. do 13 czerwca 1996 r. był Zastępcą Komendanta Oddziału w K. w (...) Oddziale Straży Granicznej. Od 14 czerwca 1996 r. do 31 lipca 1996 r. zajmował stanowisko Zastępcy Dyrektora w Wydziale (...)w Komendzie Głównej (...). Natomiast w dniu 31 lipca 1996 r. został zwolniony ze służby stałej.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że kluczowe w niniejszej sprawie było natomiast rozumienie drugiego członu: „na rzecz totalitarnego państwa”. Zaznaczył, że nie można z góry zakładać, że każda osoba pełniąca służbę działała na rzecz totalitarnego państwa, gdyż funkcje rozkładały się także na obszary bezpieczeństwa państwa, które są istotne w każdym jego modelu.

Zdaniem Sądu Okręgowego, przeprowadzone postępowanie dowodowe pozwala na udzielenie odpowiedzi negatywnej. Odwołujący przez cały okres swojej służby wykonywał typowe obowiązki związane z ochroną granicy państwowej.

Sąd I instancji podkreślił, że odwołujący w ramach służby wykonywał funkcje w obszarze bezpieczeństwa państwa, które są istotne w każdym jego modelu, nie tylko totalitarnym. Zabezpieczając granicę przed nielegalnym przepływem osób i rzeczy, chroniąc państwo przed ingerencją zewnętrzną, nie tylko służb innych państw, ale również o charakterze kryminalnym, wykonywał on czynności niezbędne zarówno w warunkach reżimu komunistycznego, jak i demokratycznej Polski.

Nadto Sąd Okręgowy podkreślił, że istotnym aspektem sprawy jest też przebieg służby wnioskodawcy po 1990 r., gdy jako funkcjonariusz o wysokim stopniu oficerskim pełnił odpowiedzialne funkcje kierownicze w (...). Przez cały okres pełnienia służby w Straży Granicznej W. M. był pozytywnie opiniowany. W wyniku tej służby wnioskodawca poniósł osobiste konsekwencje. Orzeczeniem Wojewódzkiej Komisji Lekarskiej przy K. Oddziału Straży Granicznej w K. stwierdzono związek ze służbą w (...) następujących schorzeń wnioskodawcy: choroba wieńcowa stabilna, nadciśnienie tętnicze II^(o), dyskopatia L4 -L5, choroba zwyrodnieniowa kręgosłupa odcinka L3-L5, przewlekłe objawowe zapalenie korzeni nerwowych kręgosłupa odcinka L-S. Uznano, że długoletnia służba w bezpośredniej ochronie granicy państwowej mogła mieć wpływ na wystąpienie ww. schorzeń. Zaliczono wnioskodawcę do III grupy inwalidzkiej w związku ze służbą.

Rozpatrując więc służbę wnioskodawcy całościowo, analizując cały okres od 1961 r. do 1996 r. - w ocenie Sądu Okręgowego - można stwierdzić, że brak w niej elementów działań przeciwko prawom i wolnościom człowieka przed 1990 r., a w późniejszym okresie wypracowanie uprawnień zabezpieczeniowych przez nienaganną służbę na rzecz ochrony interesów politycznych i ekonomicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz bezpieczeństwa jej obywateli.

Wszystkie powyższe argumenty – zdaniem Sądu I instancji - świadczą o tym, że obniżenie emerytury i renty na podstawie aktualnie obowiązującej wersji ustawy zaopatrzeniowej jest w przypadku wnioskodawcy niezasadne.

Zaskarżone decyzje należy więc uznać za błędne w świetle treści obowiązujących przepisów ustawy zaopatrzeniowej, bez potrzeby odwoływania się do kategorii zgodności i niezgodności tej ustawy z normami wyższego rzędu, w tym Konstytucji. Nawet przy przyjęciu domniemania konstytucyjności przepisów powołanych na wstępie, na podstawie których wydano decyzje, decyzje te podlegają zmianie jako wydane z naruszeniem prawa materialnego.

Z tych względów, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., orzeczono jak w punktach I i II sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. zaskarżając go w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

I. naruszenia przepisów postępowania, które miały wpływ na treść rozstrzygnięcia, a to:

1) art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c., polegające na bezpodstawnym przeniesieniu ciężaru dowodu na organ rentowy w zakresie udowodnienia, że ubezpieczony realizował służbę na rzecz państwa, o którym mowa w art. 13b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, gdy powyższe wynika z informacji o przebiegu służby przekazanej przez Instytut Pamięci Narodowej,

2) art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 252 k.p.c., polegające na zakwestionowaniu przez Sąd I instancji treści informacji IPN, pomimo braku udowodnienia przez ubezpieczonego okoliczności przeciwnych,

3) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez naruszenie swobodnej, bo dowolną ocenę dowodów, pozostającą w sprzeczności ze zgromadzonym materiałem dowodowym, a polegającą na uznaniu, że ubezpieczony nie pełnił służby na rzecz formacji realizującej czynności istotne w działalności ówczesnego państwa, podczas gdy odwołujący pełnił służbę w formacji wyszczególnionej przez ustawodawcę w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej,

4) art. 232 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. polegające na uznaniu, że okoliczność służby Ubezpieczonego na rzecz formacji wyszczególnionej w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej nie stanowi okoliczności istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy, co przejawia się w braku kompletnego ustalenia zakresu zadań formacji, na rzecz której służył odwołujący,

II. naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

1. art. 13b ust. 1 w zw. z art. 15c ust. 1 - 3 i art. 22a ust. 1, 3-4 ustawy zaopatrzeniowej poprzez ich niezastosowanie i uznanie, że sam fakt służby na rzecz formacji wyszczególnionej w tym przepisie nie jest wystarczający dla zastosowania regulacji ponownie ustalających wysokość świadczenia, a także brak kompletnego zbadania przez Sąd Okręgowy kryterium „służby na rzecz państwa totalitarnego”, co zostało wywołane naruszeniami ww. przepisów postępowania, jak też dokonanie modyfikacji definicji służby na rzecz państwa totalitarnego i utworzeniu przez Sąd I instancji własnej definicji, co stanowi o kreowaniu przez Sąd Okręgowy prawa w tym zakresie,

2. art. 13a ust. 5 ustawy zaopatrzeniowej w zw. z § 14 ust. 1 pkt 1) rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 grudnia 2018 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Celno-Skarbowej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2018 r. poz. 2373 z późn. zm.) poprzez niezastosowanie tychże przepisów i uznanie, że informacja o przebiegu służby nie jest równoważna z zaświadczeniem o przebiegu służby.

Z uwagi na powyższe wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołań od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA z dnia 5 września 2017 r. o ponownym ustaleniu wysokości emerytury, (...) i o ponownym ustaleniu wysokości policyjnej renty inwalidzkiej (...) w całości oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za obie instancje,

ewentualnie:

- uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi decyzję w zakresie zasądzenia na rzecz Pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za I i II instancję.

Odwołujący W. M. nie złożył odpowiedzi na apelację Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W..

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jako bezzasadna podlega oddaleniu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń i wydał trafne, odpowiadające prawu rozstrzygnięcie. W szczególności, w ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji przeprowadził wystarczające postępowanie dowodowe, a zebrany w sprawie materiał poddał właściwej ocenie, zachowując granice swobodnej oceny dowodów przewidzianej przez art. 233 § 1 k.p.c. Na tej podstawie Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, które tutejszy Sąd w pełni podziela i przyjmuje za własne.

Na wstępie wskazać należy, że istota sporu w sprawie sprowadzała się do rozstrzygnięcia, czy organ rentowy miał podstawy do ponownego ustalenia wysokości świadczeń odwołującego W. M..

Zgodnie z treścią art. 13b ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1626), za służbę na rzecz państwa totalitarnego uznaje się służbę od dnia 22 lipca 1944 roku do dnia 31 lipca 1990 roku w cywilnych i wojskowych instytucjach oraz formacjach wymienionych w ust. 1 tej regulacji.

Przepisy art. 13b enumeratywnie określają katalog jednostek, w których służba była pełniona na rzecz totalitarnego państwa.

Za służbę na rzecz totalitarnego państwa ustawodawca uznał również służbę w Zwiadzie (...).

W myśl § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 07.12.2018 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Celno-Skarbowej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2018 r., poz. 2373), środkiem dowodowym potwierdzającym datę i podstawę zwolnienia ze służby lub przekształcenia albo wygaśnięcia stosunku służbowego oraz okres służby jest zaświadczenie o przebiegu służby dla celów emerytalnych sporządzone na podstawie akt osobowych funkcjonariusza, wystawione przez właściwe organy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej lub Krajowej Administracji Skarbowej.

Z kolei art. 13a ust. 1 ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy stanowi, że na wniosek organu emerytalnego właściwego według niniejszej ustawy, Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu sporządza na podstawie posiadanych akt osobowych i w terminie 4 miesięcy od dnia otrzymania wniosku, przekazuje organowi emerytalnemu informację o przebiegu służby skazanych funkcjonariuszy w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 13b.

Natomiast zgodnie z art. 13a ust. 5 ustawy zaopatrzeniowej, informacja o przebiegu służby, o której mowa w ust. 1, jest równoważna z zaświadczeniem o przebiegu służby sporządzanym na podstawie akt osobowych przez właściwe organy służb, o których mowa w art. 12.

W myśl art. 15c ust. 1 powołanej ustawy, w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, i która pozostawała w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., emerytura wynosi:

- 1) 0 % podstawy wymiaru – za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b;
- 2) 2,6 % podstawy wymiaru – za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 1, la oraz 2-4.

Przepisy art. 14 i art. 15 ust. 1-3a. 5 i 6 stosuje się odpowiednio. Emerytury nie podwyższa się zgodnie z art. 15 ust. 2 i 3, jeżeli okoliczności uzasadniające podwyższenie wystąpiły w związku z pełnieniem służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b (ust. 2).

Wysokość emerytury ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2 nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej emerytury wypłaconej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ust. 3).

W celu ustalenia wysokości emerytury, zgodnie z ust. 1-3, organ emerytalny występuje do Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z wnioskiem o sporządzenie informacji, o której mowa w art. 13a ust. 1 (ust. 4).

Przepisów ust. 1-3 nie stosuje się, jeżeli osoba, o której mowa w tych przepisach, udowodni, że przed rokiem 1990, bez wiedzy przełożonych, podjęła współpracę i czynnie wspierała osoby lub organizacje działające na rzecz niepodległości Państwa Polskiego (ust. 5).

Z kolei art. 22a ust. 1 przewiduje, że w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, rentę inwalidzką ustaloną zgodnie z art. 22 zmniejsza się o 10 % podstawy wymiaru za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b. Przy zmniejszaniu renty inwalidzkiej okresy służby, o której mowa w art. 13b, ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

Wysokość renty inwalidzkiej, ustalonej zgodnie z ust. 1, nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej renty z tytułu niezdolności do pracy wypłaconej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ust. 3).

W celu ustalenia wysokości renty inwalidzkiej, zgodnie z ust. 1 i 3, organ emerytalny występuje do Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z wnioskiem o sporządzenie informacji, o której mowa w art. 13a ust. 1. Przepisy art. 13a stosuje się odpowiednio (ust. 4).

Przepisów ust. 1 i 3 nie stosuje się, jeżeli osoba, o której mowa w tych przepisach, udowodni, że przed rokiem 1990, bez wiedzy przełożonych, podjęła współpracę i czynnie wspierała osoby lub organizacje działające na rzecz niepodległości Państwa Polskiego (ust. 5).

Organ emerytalny ustalił wysokość świadczenia emerytalnego odwołującego na podstawie uzyskanej z Instytutu Pamięci Narodowej informacji z 5 maja 2017 r. nr (...), w której podał na podstawie posiadanych akt osobowych odwołującego, że w okresie od 8 listopada 1961 r. do 15 grudnia 1989r. pełnił on służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 r. poz. 708 ze zm.).

Odnosząc się do stanowiska pozwanego, dotyczącego związania informacją o przebiegu służby odwołującego uzyskaną z Instytutu Pamięci Narodowej, należy wskazać, że sąd ubezpieczeń społecznych, jak stwierdził Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 12 grudnia 2011 r., II UZP 10/11 (na co również w swoim uzasadnieniu zwrócił uwagę Sąd I instancji), rozpoznający sprawę w wyniku wniesienia odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-

Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie ponownego ustalenia (obniżenia) wysokości emerytury policyjnej byłego funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa, nie jest związany treścią informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa przedstawionej przez Instytut Pamięci Narodowej zarówno co do faktów (ustalonego w tym zaświadczeniu przebiegu służby), jak i co do kwalifikacji prawnej tych faktów (zakwalifikowania określonego okresu służby jako służby w organach bezpieczeństwa państwa). Związanie to obejmuje jedynie organ emerytalny, który przy wydawaniu decyzji musi kierować się danymi zawartymi w informacji o przebiegu służby. Ustalenia faktyczne i interpretacje prawne Instytutu Pamięci Narodowej nie mogą natomiast wiązać sądu, do którego wyłącznej kompetencji (kognicji) należy ustalenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w przedmiocie prawa do emerytury policyjnej i jej wysokości oraz odpowiednia kwalifikacja prawna (subsumcja) ustalonych faktów.

Powyższe stanowisko koresponduje z ugruntowanym poglądem sądów powszechnych, sądów administracyjnych oraz Sądu Najwyższego, zgodnie z którym ograniczenia dowodowe, odnoszące się do dopuszczalnych na etapie postępowania administracyjnego środków dowodowych, nie wiążą sądu ubezpieczeń społecznych, który rozpoznaje sprawy wszczęte na skutek odwołań od decyzji organów rentowych według procedury cywilnej w postępowaniu odrębnym, jako sprawy cywilne w znaczeniu formalnym. Ubezpieczony ubiegający się o świadczenia z ubezpieczenia społecznego w postępowaniu przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych może wszelkimi dowodami wykazywać okoliczności, od których zależą jego uprawnienia z tytułu ubezpieczenia. Okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość mogą być udowodnione wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego. Przeciwno informacji o przebiegu służby mogą być przeprowadzane przeciwdowody. Sąd Najwyższy (por. wyroki z 09.04.2009 r., I UK 316/08, z 06.09.1995 r., II URN 23/95 z 08.04.1999 r., II UKN 619/98, z 04.10.2007 r. I UK 111/07, z 02.02.1996 r., II URN 3/95, z 25.07.1997 r., II UKN 186/97,) na gruncie art. 473 k.p.c. wielokrotnie wypowiadał się, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i prawa pracy w postępowaniu przed sądem nie obowiązują ograniczenia dowodowe. W postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe prowadzenie dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron nie podlega żadnym ograniczeniom. Nie może zatem ulegać wątpliwości, że pracownik czy ubezpieczony ubiegający się o świadczenia z ubezpieczenia społecznego może w postępowaniu przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych wszelkimi dowodami wykazywać okoliczności, od których zależą jego uprawnienia z tytułu ubezpieczenia - także wówczas, gdy z dokumentu np. zaświadczenia o zatrudnieniu, wynika co innego.

Każdy istotny fakt może być dowodzony wszelkimi środkami dowodowymi, które sąd uzna za pożądane, a ich dopuszczenie za celowe (postanowienie SN z dnia 28 marca 2019r., I UK 133/18).

Sąd Najwyższy również w uzasadnieniu cytowanej przez Sąd I instancji uchwały składu siedmiu sędziów z 16 września 2020 r. sygn. akt III UZP 1/20, dotyczącej kwestii obniżania emerytur policyjnych na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów potwierdził, że sądu powszechnego nie wiąże informacja o przebiegu służby wydana przez IPN w trybie art. 13a ust. 1 ustawy z 1994 r.

W konsekwencji w razie stosownego zarzutu przeciwko osnowie informacji, sąd jest zobowiązany do rekonstrukcji przebiegu służby w konkretnym przypadku, na podstawie wszystkich okoliczności sprawy. W szczególności na podstawie długości okresu pełnienia służby, jej historycznego umiejscowienia w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r., miejsca pełnienia służby, zajmowanego stanowiska (pkt 59 uzasadnienia uchwały). W tym zakresie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na potrzebę sięgania do opinii służbowych funkcjonariuszy, uwzględniania ogólnych reguł dowodzenia: rozkładu ciężaru dowodu, dowodu prima facie, domniemań faktycznych, wynikających z informacji o przebiegu służby (pkt 60).

Na powyższe stanowisko powołał się również Sąd Najwyższy w postanowieniu z 14 września 2021 r. sygn. akt USK 259/21 (w zakresie rozpoznania skargi kasacyjnej).

Sąd Najwyższy uznaje zatem, że informacja IPN stanowi dowód, który nie jest jednak dowodem wyłącznym albo dowodem niepodważalnym, którym sąd byłby związany, bez możliwości jego oceny w ramach przysługującego sądowi prawa do swobodnej i wszechstronnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.). Inne rozumienie stanowiska Sądu

Najwyższego dawałoby IPN przymioty organu rozstrzygającego arbitralnie kwestie wysokości świadczeń emerytalno-rentowych, bez potrzeby odwoływania się do sądu, a z sądu organ firmujący jedynie ustalenia zawarte w informacji IPN.

Sąd Okręgowy trafnie zatem uznał, że nie był związany treścią informacji IPN o przebiegu służby odwołującego W. M. „na rzecz totalitarnego państwa”.

Nawet uznanie, że niektóre instytucje funkcjonujące przed zmianą ustroju państwa polskiego, tj. przed rokiem 1990 działały w sposób budzący dziś poważne wątpliwości prawne i moralne, nie uprawnia do stwierdzenia, że wszystkie osoby tam zatrudnione działały w celu pokrzywdzenia współobywateli. Istotą państwa prawa związanego zasadą rządów prawa i związanej z nim klauzuli sprawiedliwości społecznej jest to, że każdy zostaje potraktowany przez państwo i prawo sprawiedliwie, czyli w sposób, który jest adekwatny do popełnionych przez niego czynów i jego postawy, którą przyjął w czasach PRL.

Wydanie decyzji obniżającej odwołującemu świadczenia bez uwzględnienia indywidualnego charakteru jego służby oraz po niemal 30 latach od czasu przemian ustrojowych w Polsce, nie stanowiło realizacji zasad sprawiedliwości społecznej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego postępowanie dowodowe przed Sądem I instancji wykazało, że odwołujący W. M. w spornym okresie nie pełnił służby na rzecz totalitarnego państwa w wyżej wskazanym właściwym jej rozumieniu i dokonując subsumcji ustalonego stanu faktycznego pod wskazane normy prawne, Sąd zasadnie stwierdził, że odwołujący nie spełnia przesłanek wymaganych do obniżenia policyjnej emerytury (oraz renty) na zasadach wskazanych w ww. ustawie.

Podkreślić należy, iż Sąd Apelacyjny nie neguje konieczności rozliczenia funkcjonariuszy, którzy w sposób nieprzymuszony, często dla specjalnych gratyfikacji podejmowali służbę w organach państwa komunistycznego, która ze swej istoty naruszała podstawowe prawa i wolności swoich współobywateli, ale w przeciwieństwie do wówczas panujących metod winno się to odbyć z pełnym poszanowaniem demokratycznego porządku prawnego.

Zaakcentować ponownie należy, że do zastosowania rygorów z art. 15c ustawy nie wystarczy samo formalne pełnienie służby w jednostkach wymienionych w art. 13b ustawy w okresie od 22 lipca 1944r. do 31 lipca 1990r., ale pełnienie służby polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, łamaniu praw człowieka i obywatela.

Inna wykładnia przepisu art. 13b naruszałaby zasady sprawiedliwości społecznej, bowiem dotyczyłaby także osób, których pełniona funkcja czy charakter pracy nie miały charakteru operacyjnego, lecz charakter pomocniczy, techniczny, biurowy, porządkowy, niezwiązany z głównymi funkcjami organów bezpieczeństwa. Poza tym należy mieć na względzie, że wykonywanie „służby na rzecz państwa totalitarnego” było zindywidualizowane, mogło różnić się osobistym zaangażowaniem danej osoby i determinacją na realizowanie określonych zadań i funkcji. Działalność funkcjonariusza mogła być w różnym stopniu ukierunkowana na potrzeby, korzyści totalitarnego państwa. W związku z tym nie każde nawiązanie stosunku prawnego w ramach jednostek organizacyjnych, wskazanych w ustawie, musiało wiązać się ze służbą na rzecz totalitarnego państwa.” Służba (praca) takiej osoby powinna być oceniana na podstawie indywidualnych czynów, w oparciu o wszystkie okoliczności pełnionej służby. Nie można stosować mechanizmu odpowiedzialności zbiorowej, gdyż stosowanie takiego mechanizmu przybliżyłoby ten mechanizm do mechanizmów stosowanych w czasach państwa totalitarnego.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę również na potrzebę odróżnienia osób, które kierowały organami państwa totalitarnego, angażowały się w realizację zadań i funkcji państwa totalitarnego, nękały swych obywateli także na innym polu niż styk szeroko rozumianego prawa karnego, a więc tych podmiotów, których ocena jest zdecydowanie negatywna, od osób, których postawa nie pozostawała w bezpośredniej opozycji do zadań i funkcji państwa, lecz sprowadzała się do czynności akceptowalnych i wykonywanych w każdym państwie, także demokratycznym, bez skojarzeń prowadzących

do ujemnych ocen. Inaczej każdy podmiot funkcjonujący w systemie państwa w tych latach mógłby się spotkać z zarzutem, że jego działanie, w ogólnym rozrachunku, było korzystne dla państwa totalitarnego (pkt 90).

Kryterium miejsca i czasu pełnienia służby nie powinno stanowić jedyne kryterium do oceny, czy odwołujący pełnił „służbę na rzecz totalitarnego państwa”, w rozumieniu art. 13b ust. 1 ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy. Kryteriami niezbędnymi do oceny czy pełnił on „służbę na rzecz totalitarnego państwa” powinny być przede wszystkim: rodzaj wykonywanych czynności, sposób ich wykonywania, a w szczególności czy w okresie pełnienia służby (pracy) dopuszczał się naruszeń podstawowych praw i wolności człowieka.

Mając powyższe na uwadze, zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji prawidłowo uchwycił istotę sprawy i po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, na podstawie zeznań odwołującego W. M., jego akt osobowych i akt emerytalno-rentowych ustalił, że w latach od 8 listopada 1961 r. do 14 października 1965 r. ubezpieczony był Kontrolerem (...) K. w IX (...) Brygadzie (...). W okresie od 15 października 1965 r. do 31 października 1967 r. został Kontrolerem (...) K. w „Jednostce Wojskowej (...)”. Następnie od 1 listopada 1967 r. do 1 stycznia 1969 r. był Starszym Kontrolerem (...) K.. W latach 1 stycznia 1969 r. do 4 grudnia 1970 r. wnioskodawca pełnił funkcję Starszego Inspektora Operacyjnego(...) i jednocześnie Starszego Kontrolera (...) K. w „Jednostce Wojskowej (...)”. Od 4 grudnia 1970 r. do 22 lutego 1971 r. był pomocnikiem Kierownika Sekcji II Zwiadu Batalionu Lądowego w C.. Od dnia 22 lutego 1971 r. do 26 kwietnia 1972 r. pełnił stanowisko Oficera Śledczego Wydziału III Zwiadu IX (...) Brygady (...). Następnie w dniu 26 kwietnia 1972 r. objął funkcję starszego pomocnika Szefa Wydziału II Zwiadu IX (...) Brygady (...). Do dnia 30 września 1972 r. pełnił rolę słuchacza w Ośrodku Szkolenia Wojsk Wewnętrznych. W okresie od 30 września 1972 r. do 1 czerwca 1976 r. był Starszym Pomocnikiem Szefa Wydziału II Zwiadu IX (...) Brygady (...). Następnie od 1 czerwca 1976r. do 1 lutego 1979 r. był Pomocnikiem Kierownika Sekcji Rozpracowań Wydziału II (Zwiadu) w (...) Brygadzie (...). Od dnia 1 lutego 1979 r. do dnia 22 października 1980 r. był Pomocnikiem Szefa Wydziału II (Zwiadu) (...) Brygady (...). Od 23 października 1980 r. do 18 lipca 1984 r. wnioskodawca był Starszym Pomocnikiem Szefa Wydziału II Zwiadu w (...) Brygadzie (...). Od 19 lipca 1984 r. do 30 listopada 1984 r. pełnił funkcję Zastępcy Szefa Wydziału II Zwiadu w (...) Brygadzie (...). Od dnia 1 grudnia 1984 r. do dnia 15 grudnia 1989 r. był Zastępcą Szefa Wydziału Zwiadu w (...) Brygadzie (...).

Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że w spornym okresie od 8 listopada 1961 r. do 15 grudnia 1989 r. odwołujący wykonywał wyłącznie pracę kontrolera dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy i ich posiadaczy. W (...), W. M. zajmował stanowisko kontrolera, a do jego zadań należała rutynowa kontrola paszportowo-osobowa przekraczających granicę Państwa. Nigdy nie brał udziału w czynnościach operacyjnych, w tym wymierzonych w działaczy opozycji lub innych działaniach. Odwołujący jako kontroler wykonywał wyłącznie czynności związane z kontrolą ruchu granicznego. Odwołujący nie wykonywał żadnych czynności wywiadowczych ani kontrwywiadowczych. Jego służba wykonywana była w bezpośrednim kontakcie z osobami przekraczającymi granice. Odwołujący sprawdzał w ramach swoich obowiązków tylko to, czy dokumenty podróży były ważne i czy osoby posługujące się nimi były osobami właściwymi. Jako zastępca Komendanta (...) Oddziału Straży Granicznej m.in. nadzorował i koordynował działania wydziałów, sprawował merytoryczny nadzór nad poziomem wykonywania zadań przez G. P. Kontrolne i Strażnicze, integrował działania podejmowane na korzyść strażnic i (...) mające na celu doskonalenie ich funkcjonalności i skuteczności działania. Ponadto organizował nadzór i kontrolę nad realizacją zadań przez podległe wydziały, G. P. Kontrolne i Strażnicze, a także koordynował przedsięwzięcia w zakresie szkolenia funkcjonariuszy nadzorowanych wydziałów.

W przedmiotowej sprawie, podstawą wydania zaskarżonej decyzji było ustalenie, że ubezpieczony W. M. w okresie od 8 listopada 1961 r. do 15 grudnia 1989 r. pełnił służbę w instytucjach wymienionych w katalogu jednostek organizacyjnych zawartym w przepisie art. 13b ust. 1 policyjnej ustawy emerytalnej, w których służbę w cywilnych i wojskowych instytucjach ustawodawca uznał obecnie za służbę na rzecz totalitarnego państwa. Organ rentowy nie wykazał jednak, że ubezpieczony w okresie tej służby faktycznie podejmował jakąkolwiek działalność polegającą na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli. W żadnym wypadku nie wynika to z informacji IPN, a organ rentowy nawet nie podnosił w toku

postępowania, aby takie zadania ubezpieczony faktycznie realizował. Pozwany w istocie stał na stanowisku, że każda służba w wymienionych przez ustawodawcę instytucjach i formacjach, potwierdzona informacją IPN jest służbą na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b tzw. drugiej ustawy nowelizacyjnej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, przedstawiony pogląd jest błędny i nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem nie wszelka praca albo służba w organach bezpieczeństwa państwa komunistycznego jest potępiona i objęta dyskredytacją, lecz jedynie ta, która polegała na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli. Trzeba wskazać, iż ustawodawca dał temu wyraz odnosząc się w art. 13b policyjnej ustawy emerytalnej do pojęcia - służby na rzecz totalitarnego państwa, zdefiniowanego w preambule ustawy lustracyjnej. Według Sądu Odwoławczego, z tego względu błędne było przyjęcie za podstawę obniżenia emerytury ubezpieczonego informacji o przebiegu jego służby - skoro jest ona dowodem jedynie jego zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych wymienionych w dodanym do ustawy art. 13b. Podnieść należy, iż sama negatywna ocena działalności jednostki, w której odwołujący pełnił służbę na gruncie tegoż przepisu art. 13b powoływanej ustawy emerytalnej nie daje podstaw do obniżenia indywidualnie nabytych praw do emerytury. Należy podkreślić, że ustalona wynikiem tego postępowania działalność ubezpieczonego w zakresie ochrony granicy państwowej, polegająca w istocie na zwalczaniu przestępstw granicznych, same w sobie nie noszą żadnych znamion służby na rzecz państwa totalitarnego w rozumieniu ww. legalnej definicji tego pojęcia.

Okoliczności te nie dają zatem żadnych podstaw do przyjęcia, aby ubezpieczony W. M. faktycznie podejmował jakiegokolwiek zadania w zakresie zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli. Ze względu na powyższe nieprawidłowe było przyjęcie przez organ rentowy, iż ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b i ponowne obniżenie jego emerytury na podstawie art. 15c powołanej ustawy emerytalnej, albowiem przesłanki do zastosowania tej regulacji w odniesieniu do ubezpieczonego nie zostały spełnione.

Prawidłowa wykładnia przepisów ustawy dokonana przez Sąd Okręgowy w szczególności zasadnicza kwestia wykładni art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej i dokonanej w następstwie tego oceny stanu faktycznego sprawy prowadzącego do wniosku, iż przepis ten nie ma zastosowania wobec odwołującego, prowadzi w konsekwencji do wniosku, iż bezzasadne były też pozostałe zarzuty naruszenia prawa materialnego podniesione w apelacji organu rentowego dotyczące niezastosowania przepisów art. 15c ust. 1-3; art. 13b ust. 1, art. 13a ust. 5, art. 22a ust. 1,3,4 ustawy zaopatrzeniowej oraz § 14 ust. 1 pkt 1) rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 października 2004 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin (Dz. U z 2015 r. poz. 1148 ze zm.).

Chybione okazały się także zarzuty naruszenia prawa procesowego.

Niezasadny okazał się zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. i art. 252 k.p.c. Zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów, sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania na podstawie „wszechstronnego rozważenia zebranego materiału”, a zatem, jak podkreśla się w orzecznictwie, z uwzględnieniem wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzeniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności. Przyjmuje się, że ramy swobodnej oceny dowodów muszą być określone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego regułami logicznego myślenia oraz pewnego poziomu świadomości prawnej, według których Sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy, jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wiąże ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego.

Do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. mogłoby dojść tylko wówczas, gdyby strona skarżąca wykazała uchybienia podstawowym regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów, tj. regułom służącym ocenie

wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów tj. regułem logicznego myślenia, zasadzie doświadczenia życiowego i właściwego kojarzenia faktu (wyrok Sądu Najwyższego z 10.06.1999 r., II UKN 685/98). Apelacja pozwanego organu emerytalno-rentowego nie zawiera żadnych merytorycznych argumentów ograniczając się do polemiki z ustaleniami Sądu i brakiem dowodów przeciwnych, sprowadzała się wyłącznie do przedstawienia własnej oceny zgromadzonych dowodów i interpretacji przepisów.

Wbrew stanowisku organu emerytalno-rentowego Sąd I instancji nie naruszył art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c., ani też art. 232 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., gdyż jak już wyżej wyjaśniono sądu powszechnego nie wiąże informacja o przebiegu służby wydana przez IPN w trybie art. 13a ust. 1 ustawy z 1994 r. (zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów z 16 września 2020 r. sygn. akt III UZP 1/20). W konsekwencji w razie stosownego zarzutu przeciwko podstawie informacji, sąd jest zobowiązany do rekonstrukcji przebiegu służby w konkretnym przypadku, na podstawie wszystkich okoliczności sprawy. W szczególności na podstawie długości okresu pełnienia służby, jej historycznego umiejscowienia w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r., miejsca pełnienia służby, zajmowanego stanowiska (pkt 59 uzasadnienia uchwały).

Jednocześnie skoro zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie pozwolił na ustalenie, że okres pełnionej przez odwołującego służby, był okresem służby na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, to nie można było zastosować do niego art. 15c i 22a ustawy zaopatrzeniowej, które określają warunki obliczania wysokości emerytury i renty właśnie osoby, pełniącej służbę na rzecz totalitarnego państwa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd I instancji prawidłowo stwierdził, że wyniki postępowania przeprowadzonego przed Sądem I instancji w żaden sposób nie potwierdziły, aby odwołujący w okresie od 8 listopada 1961 r. do 15 grudnia 1989 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w wymienionych w przepisie art. 13b ustawy zaopatrzeniowej instytucjach i formacjach. W powyższym okresie W. M. w (...) zajmował stanowisko kontrolera, a do jego zadań należała rutynowa kontrola paszportowo-osobowa przekraczających granicę Państwa, a nadto odwołujący nigdy nie brał udziału w czynnościach operacyjnych, w tym wymierzonych w działaczy opozycji lub innych działaniach. Odwołujący jako kontroler wykonywał wyłącznie czynności związane z kontrolą ruchu granicznego. Z kolei jako zastępca Komendanta (...) Oddziału Straży Granicznej m.in. nadzorował i koordynował działania wydziałów, sprawował merytoryczny nadzór nad poziomem wykonywania zadań przez (...), integrował działania podejmowane na korzyść strażnic i (...) mające na celu doskonalenie ich funkcjonalności i skuteczności działania. Ponadto organizował nadzór i kontrolę nad realizacją zadań przez podległe wydziały, (...), a także koordynował przedsięwzięcia w zakresie szkolenia funkcjonariuszy nadzorowanych wydziałów.

Zaznaczenia również wymagało, że w ocenie Sądu Odwoławczego, ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r., zmieniająca ww. ustawę o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy z 1994 r., jak i wydawane na jej podstawie decyzje, uzasadniają wątpliwości, co do ich zgodności z zasadą godności jednostki, zasadą rządów prawa (wina zbiorowa), zasadą równości (wadliwa cecha relewantna różnicowania), zasadą proporcjonalności (ustawę wydano po niemal 30 latach od transformacji ustrojowej) oraz zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości (ustawodawca zdefiniował winę zbiorową obywateli, a nie ustaliły jej sądy).

Na tle powyżej powołanej ustawy z 2016 r. powstała wątpliwość, czy ustawodawca chce oceniać czyny jednostki, czy zmierza do ustanowienia odpowiedzialności zbiorowej. Zdaniem Sądu Apelacyjnego pozbawienie uprawnień emerytalnych, często nawet nabytych już w wolnej Polsce na podstawie prawa ustanowionego w demokratycznym państwie, może dotyczyć tych osób, które w trakcie służby na rzecz totalitarnego państwa dopuściły się naruszeń podstawowych praw i wolności człowieka. W ocenie Sądu Odwoławczego właśnie tylko takie rozwiązanie jest sprawiedliwe.

W przypadku odwołującego zakwalifikowano jego służbę, jako służbę na rzecz totalitarnego państwa, tylko dlatego, że jego stanowisko było usytuowane we wskazanych w ustawie instytucjach i formacjach.

Sąd Apelacyjny podkreśla, że odwołujący pełnił wzorowo służbę, w trakcie trwania służby dosłużył się następujących awansów: podporucznik (1961 r.), porucznik (1964 r.), kapitan (1968 r.), major (1973 r.), podpułkownik (1981 r.),

pułkownik (1995 r.). Nadto podczas pełnienia służby W. M. został odznaczony: brązowym medalem „S7 w SO” (1968 r.), srebrnym medalem „S2 w SO” (1972 r.), brązową odznaką „Za Zasługi w Ochronie Porządku publicznego” (1975 r.), odznaką „10 lat w Służbie Narodu” (1976 r.), brązową odznaką „Za Zasługi w Obronie Granic PRL” (1977 r.), srebrną odznaką „W Służbie Narodu” (1978 r.), złotym medalem „S2 w SO” (1981 r.), srebrną odznaką „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (1981 r.), brązowym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1983 r.), medalem „40 lat Polski Ludowej” (1984 r.), Złotym Krzyżem Zasługi (1985 r.), srebrnym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1985 r.), Złotym Orderem Zasługi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1987 r.), złotą odznaką „W Służbie Narodu” (1988 r.), złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1990 r.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wątpliwe jest zastosowanie nie jakichkolwiek, ale surowych represji w stosunku do osób tylko za to, że pracowały lub służyły w okresie poprzedzającym zmianę ustroju państwa polskiego, tj. przed rokiem 1990. Co więcej, nawet uznanie, że niektóre instytucje funkcjonujące przed tą zmianą działały w sposób budzący dziś poważne wątpliwości prawne i moralne, nie uprawnia prawodawcy do stwierdzenia, że wszystkie osoby tam zatrudnione działały w celu pokrzywdzenia współobywateli. Istotą państwa prawa związanego zasadą rządów prawa i związanej z nim klauzuli sprawiedliwości społecznej jest to, że każdy zostaje potraktowany przez państwo i prawo sprawiedliwie, czyli w sposób, który jest adekwatny do popełnionych przez niego czynów i jego postawy, którą przyjął w czasach PRL.

Wydanie decyzji obniżającej odwołującemu świadczenie emerytalne i rentowe bez uwzględnienia indywidualnego charakteru jego służby oraz po niemal 30 latach (biorąc pod uwagę datę wydania zaskarżonej decyzji) od czasu przemian ustrojowych w Polsce, nie stanowiło realizacji zasad sprawiedliwości społecznej, ale może być w istocie sankcją indywidualnie adresowaną bez uprzedniego ustalenia zdarzeń z udziałem odwołującego, które taką sankcją by uzasadniało.

Sąd Apelacyjny zwraca uwagę na to, co legło u podstaw rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie, że na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie wykazano, aby odwołujący w wykonywanych czynnościach w spornym okresie służby stosowała przemoc psychiczną, bądź fizyczną, czy jakiegokolwiek niegodziwe, niedozwolone i niemoralne praktyki w pełnionej służbie, a tym samym, aby jej działania i czyny naruszały podstawowe prawa i wolności człowieka oraz wypełniały znamiona czynów niedozwolonych. Odwołujący przez cały okres swojej służby wykonywał typowe obowiązki związane z ochroną granicy państwowej.

W ocenie Sądu Odwoławczego postępowanie dowodowe wykazało, że odwołujący W. M. w spornym okresie od 8 listopada 1961 r. do 15 grudnia 1989r. nie pełnił służby na rzecz totalitarnego państwa w wyżej wskazanym właściwym jej rozumieniu i dokonując subsumcji ustalonego stanu faktycznego pod wskazane normy prawne, Sąd Apelacyjny stwierdził, że odwołujący nie spełnia przesłanek wymaganych do obniżenia emerytury i renty na zasadach wskazanych w ww. ustawie, a tym samym apelację Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. uznać należy za bezzasadną.

Zarzuty apelacji choć są dość obszerne to nie podważyły powyższych ustaleń, apelacja stanowi jedynie niezasadną polemikę z prawidłowymi ustaleniami i rozważaniami Sądu Okręgowego.

Uznając zatem zarzuty apelującego za nieuzasadnione, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił wniesioną apelację.

sędzia Marta Sawińska